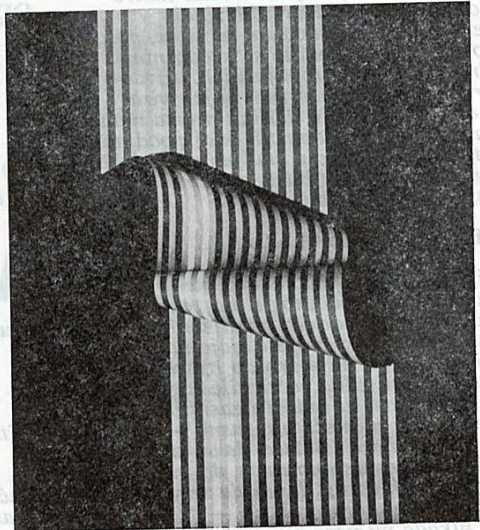

VRAPCI JEDU MASLAČAK

dragi bugarić

svetozar tomić-toza: dimenzionalna grafika, 1976.

Dragoslavi

«Kaži», prva je reč Dušana Pekarovića Lenjog u vozu br. 412, na putu za Štuttgart i, dalje, Frankfurt i Dortmund, na zapad i sever, u *Akropolisu*, atinskom, kupeu punom zagušljivog dima kroz koji oznojeni putnici, još uvek zaokupljeni mislima o onima što su ih na beogradskoj željezničkoj stanici ispratili, još ne gledaju jedni drugima lica mada, uveliko, razgovaraju o dalekom putu i onima što će ih na železničkim stanicama u Nemačkoj sačekati kolima, o rakiji i flašama vinjaka uvijenim u hartilju. Jedna flaša kruži po zamagljenom kupeu i kroz dah znoja Crveno-crne, Živka Rajkovića Čvarka, Zenice Ružičastih Očiju, u crmini, Dragoslava Miljkovića iz Čačka i Dušana Pekarovića, Vrščanina, kojima se čini da voz još nije pošao sa sedmog koloseka.

U mirisu rakije Lenji je — pošto su svi već nešto rekli i ispričali ishitrene priče o svojim porodicama i varošima, odakle su krenuli na put, dan i noć, *Akropolisom*, prvo autobusima od svojih iz malih srbijanskih i vojvođanskih varoši, do svojih u gradovima i selima Zapadne Nemačke — izgovorio svoju prvu reč:

«Kaži», Zenici Ružičastih Očiju koja je htela da kaže nešto o svom sinu, ali se zagrnula od suvog plača. «Malto rakijice».

Zenica Ružičastih Očiju popravila crninu na obrazima i gucnu iz flaše umotane u listove novina. Donji deo njenog lica zadrhta.

«Kaži», kaza Pekarović iz Vršca.

Zena htela da kaže da je sve, već, rekla.

Najviše je o svojim koji je ispraćaju, uvek, i koji je dočekuju kad god ponovo dolazi u Frankfurt, pričala Crveno-crna u ljubičastim pantalonama, u kojima joj trbuh izgleda preveliki za njeno telo, u ljubičastoj majici i sa žutim rukama. U zanosu priče igra se čačkalicom za zube, kida je i lomii. Kaže da joj je, već po navici, pa se tome ona ne čudi, najteži ručak pred polazak za Frankfurt i, nikada, do pred sami polazak, ne može da se odluči kojim vozom da putuje, *Istanbul-ekspresom*, ili grčkim *Akropolisom*. Njeni, u Nemačkoj, čekaju oba voza.

Pekarović, iz Vršca, zeva. Izbačen je iz vršćake gimnazije zato što je hipnotisao učeničke. Veštini hipnotisanja učio je iz knjige *Kako da postanete hipnotizer i Najsigurniji način da ovladaš tuđom voljom*, i drugih, kupljenih na furdi.

Rekao je drugovima učenicima gimnazije, dok su sedeli u klupi, da zatvore oči, dlanove opruže i u sebi ponavljaju da će poslušati njegov glas, a zbog toga je kazao je saputnicima, izbačen iz škole, kazao je pošto su već ispričali o sebi sve ono što se u vozovima pri brzom poznanstvu govori i otkriva. Crveno-crna, najviše, podrigujući od kobasica i voćnih sokova koje je pila iz tetrapaka.

«U Frankfurtu biće na stanici i muž i sin», kazala je. Glas njen činilo se Lenjom, dolazio je iz zvučnika istovetnog onom okačenom o metalni stub na peronu «svim putnicima i železničkom osoblju želimo», Crveno-crna je verglala o rođenju sina, njegovim kilogramima i lekarima koji su bezrazložno bili zabrinuti za njega i nju. Tih dana dobila je najviše sveća u životu.

Do trenutka kada je Zenici Ružičastih Očiju rekao «kaži», Vrščanin je čutao, lica prineto prozorskom staklu, spolja ravom, zagledan u izvitoperene senke koje je voz munjevito bacao na sasušenu travu, stnjiku i kamenje, po kojem se nahvatala čad iz čistih vozova, putničkih i teretnih.

Voz 412, člankovito telo koje je vukla lokomotiva zelena i crna, nasipom i ravnicom, hujao je u noć — da je putnicima zujalo u ušima — kloparajući po mraku kroz koji su protrčavali

vagoni vezani jedan za drugi, te se činilo da se svi putnici u vozu međusobno vide i da se dobro poznaju (sudeći po svetlosti, izvitoperenoj, koju je voz bacao oko sebe, u prolazu, kroz noć i vreme kroz miran vazduh što se pred lokomotivom uzvitlao i pištao), i da čuju sve što drugi govore o svom životu, kao da se svi ti životi, skalupljeni u *Akropolisu*, ekspresnom, međunarodnom, slivaju u jedan kome se ne može, kada bi se na jednom mestu sabrale sve priče iz voza, uhvatiti ni glava ni rep.

«Ceo svet se raspada kada prolazi voz», rekao je Živko Čvarak kroz dim cigarete, koji je izbacio kroz nos.

«Baš», zaštitala je Crveno-crna, kao parnjača.

Zenica Ružičastih Očiju, uvijena u crninu, protrljala je oči, ružičaste, i uzdahнула.

Tada je Dušan Pekarović rekao:

«Kaži».

Naučen veštinama hipnoze, izbačen iz gimnazije, nasilnik u vršćkim kafanama — ubeđivao je goste da mu pläte večeru i piće, ili bi pio iz njihovih čaša njihovo vino i uzimao, drsko, nasmešen kao filmski glumac, cigarete iz paklica na stolu i odnosio, zauvek, plinske upaljače, u *Srbiji, Pošti, Vršćakom bregu, Saranuu*, čupkao muškarce za nos, a žene pitao kroz zadah votke za što ne učestvuju na izborima za najlepšu ženu sveta, pri čemu su svi čitali, poniženi, a on, Lenji, smeškao se kao u filmu, uglovima usta, pun besa i dima otetih cigareta i cigara, uzimao i lule — hipnotisao je dečake i zalutale starce u Gradskoj bašti i, skriven hrastovima, platinama i borovima u parku, opušten i skoncentrisan na svoju hipnotizersku strast i volju, oduzimao je snagu da odlučuju o sebi onima koji su mu se prepuštali, uspavljivao ih, a onda, na iznenadnje okupljenih koji su došli zbog priče o Lenjom, velikom hipnotizeru u Velikom parku, u zaklonu zimzelena i belih klupa, kod Paviljona gde se u to vreme prodavao sladoled i pored kojeg su prolazila deca koju je Lenji namamljivao obećanjima da će hipnotisani videti sva svetska čuda, a onda, kada su mediji — kako im se obračao Pekarović pre nego što je počinjao seansu omamljivanja — već utonuli u dubok san, nesvesni šta se oko njih zbiva, Lenji nije mogao da ih povрати iz omamljenosti, jer je, govornik su oni što su posmatrali njegova hipnotizerska čuda, sve knjige o hipnozi i magiji pročitao samo do pola, pošto nije imao strpljenja da dođe do kraja, pa su mediji ostajali u dubokoj nesvesti, sedeći na klupi, mada ih je Dušan Lenji drmusao i govorio im čarobne i svakodnevnne reči i psovao ih, šamarao, a oni, kao da su za sva vremena zaspali, nisu se budili mirno podnoseći šamare i bes Lenjog, te su lekari vršćake bolnice, pošto su milicioneri dovezli nesrećne ljude zaspale pod magičnim pokretima Pekarovićeve pristiji, iz Beograda pozvali čuvenog hipnotizera Roka koji je i sam pisao knjige iz oblasti hipnoze, i Roko, nasmešen i uveren u uspeh, vratio je uspavane ljude iz carstva snova, mada su se oni budili teško i gundajući, slepljenih očnih kapaka koji su se bolno otvarali, i Roko je rekao «vidite, to nije strašno, dečko se samo igrao», ali i pored reči čuvenog hipnotizera — koji je po Banatu i drugim krajevima, na priredbama, pred masom radoznalaca, za skupe ulaznice, iskušavao svoju veštinu i hrabrost onih što su ustajali sa stolica u pošljunčenoj bašti Doma JNA u Vršcu i penjali se na podijum gde ih je čekao on, čudotvorac Roko, u fraku, zalizane crne kose i očiju iscertanih gustom, demonskom šminkom — Dušan Lenji je bio uhapšen, optužen i osuđen na dve godine strogog zatvora koje je proveo u Požarevcu.

Zenica Ružičastih Očiju je bojažljivo pogledala krupne Dušanove šake, debele prste, pune čvorova, kao užad. Zacvrkutala je:

»Sve sam rekla«.

I Dušan Lenji, osetivši, kao da je protumačio šifru, da je trenutak da i on nešto kaže o sebi pošto su ostali već, u zamagljenom kapeu, ispričali nešto o sebi, skraćujući vreme koje je postajalo sve duže kako je voz odmicao od polazne stanice, i šaleći se na svoj račun, kao kada je Crveno-crna, natečena i modra od deblije i neke nevidljive bolesti, rekla »tih dana sam dobila najviše cveća u životu«, u zadahu rakije prolivene po podu vagona uzeo je vazduha i počeo:

»Ovakle ja da počnem: Ono što je bilo u Vršcu, bilo je i o tome neću. Važno je da sada putujem u Nemačku, neću tamo da se bavim hipnozom«.

»A vi ste hipnotizer?« — upitala je Crvenocrna.

»Bilo sam, po vašarima, domovima kulture, seoskim zadrugama, godinama, da sam se sav izlizao. Više ne mogu ni da zviždlim s dva prsta«, rekao je Lenji. »Dodijallo mi.«

»Probaj nekog od nas da hipnotišeš«, kazao je Dragoslav Miljković iz Čačka. »Gledao sam, davno, po vašarima te ljude koji hipnotišu. Uvek su u crnim odelima, kao da iz mraka dolaze«.

»U tami se radaju i u tami umiru« progugutao je Lenji potresnim glasom, mršteći se na smrad prosute rakije. »Nećemo, ipak, o hipnozi«.

»Vi ste, ipak, hipnotizer«, proćavrljala je Crveno-crna. Stopalala u ljubicastim čarapama gurnula je na sedišta, pored Pekarovića, pa joj je on učtivo rekao da skloni noge, jer ne može podneti njihov vonj. Poslušala ga je i ponovila: »Vi ste, i pored svega, hipnotizer.«

»Hipnotiši je«, kazao je Živko Čvarak.

»Ruke mi više nisu tako lake«. Govorio je Dušan Lenji. »A voz tandrče i nema koncentracije. Ne mogu da se usredsredim na misao onoga koga hipnotišem, da je pojedem«.

»Kako to«, cijuknula je Ženica Ružičastih Očiju.

»To se ne može rečima objasniti«, kazao je Pekarović. »Jeste li gledali hipnotizera?«

»Sada, prvi put.«

Rekao je da je pre odlaska na rad u Nemačku, u Dortmund, u jednu elektrofirmu, dve godine proveu u Ruanu gde je naučio francuski. Tamo je čitao visokotiražne francuske dnevnike. Otputovao je sa ženom. Njoj su putovanja bila strast, rekao je, i kada su krenuli, prvo iz Vršca autobusom *Druga oktobra*, a zatim iz Beograda vozom, nije mogla da se pribere od radosti. Kiptala je od oduševljenja, kazao je, kao da se po drugi put rađa, kao da joj se prvi put otvaraju oči, jer je, mada je maštala o putovanjima godinama, tek tada krenula na duži put, u drugu zemlju, ne računajući česta putovanja u Detu i Temišvar kuda su svi Vrščani putovali. Rekla je na polasku »čim skupimo nešto novca u Ruanu selimo se u Pariz, grad svetlosti«. Kazao je, da i on od tada Pariz zove gradom svetlosti, jer je njegova žena volela taj naziv.

Voz broj 412 prolazio je kao sablast poljem.

Dragoslav Miljković je dodao:

»I ja sam, na prvom polasku za Štuttgart, poveo ženu i posle godine ostao bez nje, a drugi je dobio«.

»To je druga stvar«, rekao je Lenji i dopunio sebe kazavši da onaj ko sa ženom polazi na put, s koga možda nema povratka, čini to kao da sam polazi, jer za dugih dana može smogosta promeniti, onda kada se putuje u nov život, kazao je, »a moja žena volela je putovanja, do besvesti, putovala bi vozovima, do smrti, dok ne bi izdahnuła. Govorio sam joj da mi je muka od dugog putovanja, pre nego što smo ušli u ruansku stanicu — a to je valjda, bilo zbog straha, nikada ranije nisam bio u Ruanu«, rekao je to kao da je ceo svet već bio obišao, »a ona se smejala, nije mogla da razume da nekog uhvati muka od putovanja vozom u vagonu drugog razreda«.

Ispričao je kako se ona cenkala s nosačima na željezničkoj stanici, koji su imali male kape i odecu s masnim ramenima, ugačanim od kofera i putnih torbi. Nije htela ni čuti da oni ponesu prtljag, mada su joj ga, prosto, otilimali iz ruku. Kasnije je shvatila da su to bili Grci, Turci i Jugosloveni. S noćtima pod koje se uvukla prljavština. I rekla je »zar i ovde ima naših.«

Lenji im je rekao da su vrlo lako, oboje, naučili osnovne reči francuskog jezika i da su, prilikom ustajanja i polaska na počinak, i za vreme obeda kada su mogli zajedno da ručaju — pošto je on radio s električarima po ceo dan, a ona u restoranu nekog Italijana — razgovarali francuski, skupljajući usne kao da sišu kiselu višnju, i praskali u smeh. »Tako se učijezik«, kazao je Pekarović.

Rekao je da su za njima, posle manje od mesec dana, u Francusku došli njegovi prijatelji iz Vršca koje je tamo duvao i pojo u *Srbiji* i *Zlatnoj gredi* novcem koji je pozajmljivao i dobijao na kartanju u Željezničkom domu i, mada nisu znali njihovu adresu, lako ih pronašli u Ruanu, u slepoj uličici, u potkrovlju gde su iznajmili stan, kuhinju i sobu s kupatilom, koje je gore imalo kosi oblik, tako da Lenji, kazao je saputnicima, nije mogao da se uspravi u kadi već je klečao ili ležao u njoj, iako mu se, uvek žurilo. Klečao je u mlakoj vodi, dok je ona šistala iz taša, kada je žena otvorila vrata kupatila i rekla mu, neveste, da su iz Vršca doputovali Paraziti iz *Srbije*, *Vojvodine* i *Dva pištolja*.

Paraziti su za njima pošli i u Pariz i naselili se u pariskom predgrađu. Vozili se metroom. Kad god su Lenji i njegova žena menjali stan, adresu novog njihovog prebivališta Paraziti su imali u rukama i često do kasno u noć zadržali bi se u njihovom stanu, na večeri i tihoj pijanci koja je zatim usledila, a žena se povlačila u kupatilo da ih ne gleda, dok Lenji, živeći s njima godinama u Vršcu i Gradskoj bašti, toplih i suvih dana, kada su oni prisustvovali njegovim hipnotičkim seansama, nije imao srca da ih otera iz stana iako je, čim ih više nije bilo u njegovoj blizini, govorio o njima najružnije stvari obećavajući ženi da ih više neće primiti, da im ništa više neće dati. Ali, čim bi se pojavili, na vratima, u tuđem i njemu dalekom svetu gde je sve, izgleda poprimilo oblik navoja električne žice i električnog stuba, razvodne kutije, električarskih klešta obložena gumom, gde je bio zatvoren u svoju kožu i u strujno kolo, čim bi u prizemlju zazvonili na njihovo električno zvono, Lenji je pritisakao dugme kojim su se otvarala ulazna vrata i žena se povlačila u kupatilo da ne gleda Parazite.

Rekao je da je tokom boravka u Parizu kamionetom razvozio sladoled po pariskim poslaticarnicama i dućanima. Sladoled, upakovan u velike kartonske kutije, predavao je prodavcu, a ovaj mu je potpisivao priznanicu o primljenoj robi i, pre no što bi trgovac ušao u prodavnicu ili u svoj magacin, Lenji bi petljao oko vrata belog kamioneta i čim bi vlasnik radnje ili onaj koji je umesto njega primio sladoled, ušao unutra, Dušan bi zgrabio kutiju sa sladoledom i vratio je u kamiončić, nekoliko puta dnevno. Uveče, u svom stanu, sladoled bi delio Parazitima koji bi, sladeći se, pričali o davnim davnim danima u Gradskom bioskopu, *Srbijinoj* bašti, vršačkoj štrafti, parku i hipnotisanim budalama, zatim o Roku koji je u Domu JNA, obučen u frak, pozivao ljude iz gledališta da se popnu na pozornicu i sednu na stolicu, za njih pripremljenu. Žena, na žalost, poverio se Lenji, nije ni okusila sladoled. »Paraziti i ja ludovali smo za njim kao ona za putovanjima«, kazao je, »kao deca«, govorio je u zadahu znojia.

»U parku Luvra gledali smo vrapce«, pričao je. Žena i on su sedeli na klupi, okruženi opalim lišćem koje se pomeralo i šušalo i plašilo vrapce što su, gledajući nju i njega, skakutali po suvim listovima i zaustavljali se na njima, kao na ostrvcima, odsećeni od sveta i ljudi, već bez straha, i kljucali maslačak pogledavajući nju i njega, na klupi, okružene požutelim lišćem, na koje su oni stajali tanušnim, opnastim nožicama i jeli maslačak, kljucali penasti cvetak koji se raspadao, i ona je rekla, kazao je Lenji, razdragano »Vidi, vrapci jedu maslačak. To nikada nisam videla.« I on je, prvi put, ugledao kako vrapci kljucaju maslačak i rekao »To je sasvim prirodno. Zar ne znaš«. I pričao je još putnicima, kroz dim, kako vrapci jedu maslačak.

Odlaskom u Nemačku oslobodili su se Parazita koji nisu mogli iz Francuske, kazao je Lenji.

»Grad svetlosti ih je progutao«, rekao je Živko Čvarak, smejući se.

U Dortmundu Pekarović je predradniku za sebe rekao da je lud, a kada mu mrak padne na oči neka ga se on, šef čuva. Nemać se uplašiti rekao je Dušan Lenji i dalje pričao kako se šef prema njemu usrdno odnosio a kada bi u njegovoj kabini iz koje je sve radnike u hali imao na oku, telefon zazvonio i neko tražio Lenjog, predradnik ga je potražio po hali i lično dozvao zbog telefonskog poziva, ljubazno, »gospodine Pekarović«, ili »gospodine iz Vršca«.

U Dortmundu je iz automata s cigareta krao paklice *HB* i *Ernte 23*, koje je pušio, tako što bi ubacio u automat dve marke i iz kutije izvukao paklicu, ali kutiju u koju su cigarete pale nije puštao, već je držao i viljuškom, odovdo, nabadao naslagane pakle dok sve iz pregrade, ne bi povadio. Rekao je.

U Dortmundu se njegova žena teško razbolela.

»Došla je njena mati. Ležala je pored nje, pokrivala je i davala lekove. Zajedno smo je vodili lekarima. Njoj i majci nisu ništa rekli, meni su kazali »rak«. Njena koža je požutela«, pričao je. »Sasušila se. Jedva je imala trideset kila. U bolnici su je hranili kao ptičicu. Žena je rekla da i ona i kao vrapci jede maslačak, do poslednjeg dana života. Umrta je.« Kazao je.

U Dortmundu je doputovao jedan od Parazita i našao ga.

Zajedno su, otkrio je Lenji, kralli cigarete iz automata i stanim dvobankama telefonirali u Jugoslaviju. Na staklenoj željezničkoj stanici pokušali su da nađu neke svoje stare prijatelje, za koje su čuli da se tuda kreću, ali nikog nisu našli.

Rekao je kako se jedne večeri, kao da je nešto predosetio, glatko izbrijao i bradu očistio losionom *old spajs*, s nekoliko kapki kolonjske vode poškopio košulju i u kravatnu zadenuo zlatnu iglu. U crnom odelu seo je u *mantu* i krenuo na sastanak s Parazitom, u petak uveče. Kazao je da je brzo vozio i na pešačkom prelazu naleteo na stariću i raspolutio je, *mantu* slupao, a sam se teško povredio, kazao je da mu je zlatna šipka još uvek u levoj nozi. Rekli su mu, u Dortmundu, da nije kriv za saobraćajni udes. »Prvi put, u životu«, kazao je Dušan Lenji, »rečeno mi je da nisam kriv«. Nasmejao se.

Akropolis je za Zapadnu Nemačku putovao brzinom od hiljadu svetlosnih godina.